

Søren Bald: Grundlovstale på Bornholm 2021

I skal ikke være urolige. Når I ser de mange A4-sider, jeg her kommer med. I skal ikke have 3 grundlovstaler for årene 2019, 2020 og 2021, men mit syn byder mig at bruge en stor punktstørrelse.

Om talen også af den grund vil skrive sig ind blandt store taler – Cicero, Churchill, Kennedy - på grund af den store punktstørrelse, kan vi ikke vide, men I skal vide, at jeg vil gøre mit bedste for, at I måske engang vil kunne sige, til jeres børnebørn: Ham Søren Bald har jeg hørt. Han var vist nok demokrat!

Nu må vi se, om talen lykkes. Nogle af mine venner har spurgt, om I skulle have tre taler, men som sagt, vil jeg skåne jer - også selv om talerne ville være forskellige. En må være nok. Håber jeg.

Og skulle der være medlemmer, der enten ikke har forstået budskabet eller sidder bekymret hjemme i Nexø, så skal de vide, at Flemming West har fået en elektronisk udgave, så den kan I få af ham – uden betaling.

Det var indledningen!

Jeg tilstår straks: Jeg hører ikke til blandt de mennesker, der mener, at de har gennemskuet verden, men jeg mener, at grundloven må betragtes som en form for forsikring mod det værste, fordi den er en af de bærende søjler i vores form for folkestyre. Som ved alle forsikringer er der en selvrisiko: Du skal sgu også selv gøre noget!

Grundloven er noget særligt, men det er demokratiet også. Det er et skrøbeligt, foranderligt og menneskeskabt fænomen med flere indbyggede paradokser. Hvis I senere går skuffede herfra, var det ikke meningen, men jeg vil ikke gøre jer til optimister på kommando.

Måske kan talen alligevel virke mobiliserende på jeres liv som borgere i et samfund, hvor formelle privilegier er afskaffet, men hvor I har det privilegium at kunne være aktive borgere i et frit samfund. Det bør forpligte. Også i det daglige. Sofaen er ikke demokratiets affyringsrampe.

Det første paradoks er, at demokratiet bygger på egoismen. Du får stemmeret, så du kan varetage dine interesser, og så du kan beskytte dine rettigheder. Altså som udgangspunkt være egoist.

Men det næste paradoks følger lige efter. Der ligger en antagelse om, at du også tænker på de andre, måske tilmed hele samfundets ve og vel.

Mange radikale er heldigvis ramt af en vis forståelse for dette paradoks. Ellers var de næppe medlemmer her. Den franske filosof Jean-Jaques Rousseau, død 17 år før den store revolution i 1789, sondrede på særviljen – din egoisme – og almenviljen – hensynet til det fælles. Ham vil jeg ikke underholde jer med, men I kan tjekke ham på Google.

Det næste paradoks er konflikten mellem nu og fremtiden. Den træder særlig tydeligt frem i miljø-spørgsmål. Tænker vi frem eller er det ”Efter os syndfloden”. Eller det, der er værre end syndfloden. Klimaændringer med efterfølgende havstigninger. Det vil nogle steder være en rigtig syndflod.

Paradokset ligger i konflikten mellem erfaringer og fremtidsbevidsthed. Erfaring kan være billet til et tog, der er kørt. Erfaring og fremtidsbevidsthed kan undertiden forenes, men de kan også let være hinandens modsætninger.

Et nærmest ustyrligt paradoks er modsætningen mellem fakta og følelser. Fakta er uimodsigelige. De kan gøre ondt. Vi mennesker kan ikke lave om på grundstoffet urans halveringstid. Den er, som den er. men uanset det, kan nogle være for, andre imod atom-kraft. Der er følelser og fakta i debatten om a-kraft.

Eller som det er sagt: Du har ret til dine egne meninger, men du har ikke ret til dine egne sandheder, selv om mange – f. eks. en amerikansk eks-præsident – tror, at deres meninger er lig sandheder, men sandheder kan ikke bøjes. Alle meninger er ikke lige gode. Hvis man tror det, så tror man på ren relativisme, som undergraver respekten for den sunde fornuft.

Endnu et paradoks, som mange nok ikke så ofte tænker på, ligger i forestillinger om, hvordan vi skaber de bedste politiske løsninger.

Forklaring: Vi radikale siger, at vi ønsker det samarbejdende folkestyre. Vi satser på, at effektivitet og legitimitet kan forenes, når der står brede flertal bag en løsning. Ofte kan vi selv praktisere det samarbejdende folkestyre, men også vi kan ryste på hånden og foretrække ego-løsninger fremfor fælles handling.

Socialdemokraternes afvisning af radikal deltagelse i en regering er desværre velbegrundet efter erfaringerne i Thorning-regeringen, hvor de radikale placerede det ”samarbejdende folkestyre” under punktet ”eventuelt”.

Men hvad er så paradokset? Det er, om man tænker løsninger som resultat af et nul-sumspil, hvor den enes tab er lige præcis lig med den andens gevinst – som i kortspillet krig. Eller skal resultaterne være en nyttig blanding af de fælles indspark. Tænker man nul-sumspil er det slut med det samarbejdende folkestyre. Nul-sumspil gør parterne – måske dem alle - mere egoistiske og forhandlingskræmte.

Idealet om den perfekte beslutningsproces, der ender med et forkromet resultat, som alle vil synes om, svarer ikke til virkeligheden. Som det er blevet påpeget af en amerikanske politik-forsker, så er mange politiske produkter udtryk for det, som hanr kalder ”de usammenhængende småforandrings metode”. I en lidt omskrevet form Askepot-modellen med huggede hæle og klippede tæer. Vi giver os alle sammen lidt og får så noget ud af det!

Men det pudsige er, at det ofte fungerer. Og når det ikke gør det, så tillader demokratiet heldigvis, at man kan prøve igen. Mødet med virkeligheden er altings prøve.

Det er sagt af den gamle græske filosof Demosthenes, at ”Ingen sag lider skade ved at blive drøftet”. Det gælder generelt, men næppe i efterretningssager.

Når det gælder debatten i et folkestyre bør den være åben, og der må kunne ryge finker af panden. Der skal være plads også til demagogerne – der sådan set misbruger ytringsfriheden, men selvfølgelig har de lov. Desværre. Men ytringsfriheden er udelelig – fraregnet injurierne.

Nogle vil måske også se et paradoks i forskellen mellem mænd og kvinder. Den køber jeg ikke. For nylig skrev nogle forfattere i Kristeligt Dagblad, at modsætningen mellem folk, der elsker katte, og dem der elsker hunde, er endnu større end kønsforskellene. Kan forklaringen være, at hunde har hunde-ejere, mens katte har personale. Måske skaber det større forskelle end dem mellem kønnene?

Demokratiet startede her i landet som et begrænset folkestyre for snart 175 år siden. Der var kun valgt for nogle få – mænd. Der var rester af enevældens statstænkning, men vores forfædre var til gengæld befriet for langt de fleste af vore dages ofte komplekse problemer. Nå, nej, det hedder i moderne spinsprog ikke problemer, men udfordringer!

Debatten om folkestyrets inderste værdier er for mig samlet om tre ting: Flertallet kan bestemme. Der er umistelige rettigheder, som flertallet ikke kan røre. Og der er indbygget en forpligtelse overfor de sårbare og skrøbelige.

Stor ulighed er nemlig en tidsindstillet bombe under et holdbart demokrati. Desværre har mange af klodens 3.verdenslande primært hæftet sig ved den første betingelse. Den med flertallet. Det er nemlig bekvemt at være et flertal!

Det er så mine tre kriterier, men dagens virkelighed presser sig på med et fjerde vilkår: Har du som borger forpligtelser udover dit eget livs horisont?

Hvor langt kan din egoisme tillade dig at gå? Hensynet til dine egne børnebørn lyder smukt, men der findes jo andre børnebørn end dine. Og de findes faktisk over alt på kloden. Fra Bornholm til Borneo.

Hvis man skal skrue demokratiets afgørende og mest grundliggende forudsætning ned til én og kun én eneste, så handler det efter østrigeren Karl Poppers mening om, at der også næste gang skal kunne holdes frie valg med frie opstillinger og fri debat. Og hvor de, der tænker kritisk, kan komme til magten. Men dette gælder så selvfølgelig også alle kommende valg, hvis de skal være frie.

Derfor er kritik vigtig og et forureningsfrit brændstof for demokratiet. Også fordi vi ikke kan forudse fremtiden og hele tiden må være beredte på at møde nye udfordringer, ny chancer, nye risici og risikere tab af forestillinger om én bestemt slags lykke. Derfor er kritisk fornuft helt afgørende. Poppers lov: Kommer der igen frie valg? Det er lakmusprøven. Putin er dumpet!

Vi har heldigvis repræsentativt demokrati, men med direkte valg til Folketinget. Vi kan frit vælge mennesker, der så efterfølgende kan dumme sig, men så har vi heldigvis retten til at skifte dem ud næste gang. Både partier og personer!

Som da bornholmerne i 1975 ikke genvalgte papirhandler Vestergaard Eriksen, der i 1973 overraskende – også for ham selv – blev valgt som det ene af de to bornholmske MF'ere. Han var nu ikke demagog, men blev valgt ved lidt af en tilfældighed ved jordskredsvalget med Glistrup og Erhard Jakobsen som de vindende demagoger.

Demagoger, stratenrøvere, svindlere og uduelige kan altid vælges første gang, men - som Abraham Lincoln – måske lidt optimistisk – sagde: ”Du kan bedrage alle mennesker en gang imellem; du kan bedrage nogle mennesker hele tiden, men du kan ikke bedrage alle mennesker hele tiden”.

Jeg håber, at han har ret. Valget af Donald Trump er nok en absurd joke, men det amerikanske demokratis egentlige problem er, hvis de republikanske vælgere – måske timed et flertal af alle amerikanske vælgere - både tror på ham, hans alternative sandheder og samtidig er klar til at genvælge ham.

Shakespeare siger, at der er ”something rotten in the state of Denmark”, men i den moderne verden er der ”Something rotten i den amerikanske folkesjæl”, Trumps parti synes ramt af en uforklarlig virkelighedsbenægtelse. Tænk, at man som jeg skulle mindes Ronald Reagan med en vis glæde!

Demokratiet forudsætter, at vælgerne og de valgte tænker sig om. Vi kan ikke vide, om alle vælgere altid gør det. Du har sikkert tænkt, at din nabo ikke altid gør det! Men vi kan se, at de politiske partier nu og da rammes af fænomenet ”group-thinking”, som sætter fornuften på stand-by og prioriterer enighed over kvalitet.

Med mine mere 60 år i et normalt ganske eftertænksomt parti har jeg desværre flere gange oplevet ”groupthinking” - også i foltingegruppen. Man sætter enighed over kvalitet. Det betyder, at individerne i en gruppe bedriver selvcensur for enten at fremme egen karriere eller for ikke at rage uklar med ledelsen. Manden med den ubehagelige sandhed eller kvinden med alternative forslag i tasken, holder deres forslag tilbage for ikke at være for uenig!

Som Nuser i Radiserne for mange år siden sagde efter det store, møjsommelige arbejde med at udfylde skemaet til overhunden: Jeg afleverer kun årsskemaet til overhunden, fordi jeg selv gerne engang vil være overhund!

Mit ideal om, at de bedst mulige argumenter, der kunne fremføres mod vores egne forslag, burde komme fra os selv, blev ikke altid overholdt.

I dag synes vi radikale, at vi lever i en velfærdsstat, som vi mener kan trues af økonomiske kriser, stor arbejdsløshed, mangel på reformvilje og større og større ulighed. Men der findes faktisk partier, der synes at mene, at en meget lille gruppe danske mødre med børn i kurdisk styrede flygtningelejre, der kommer til Danmark, er en større trussel. Jeg tror, at vanvidsbilister er en større trussel mod danske liv!

For nogle andre er disse mødre nærmest tidens største problem. Det er nærmest som Storm P-figuren, der bliver spurgt om sit syn på verdenssituationen og svarede ”Ikke noget. Jeg har fået en flue i øjet”.

Deres politiske reaktioner synes i det mindste at antyde en eksplosiv frygt for konsekvenserne, mens andre taler sig længere og længere ned ad en blind vej, der havner på en frygtelig destination kaldet ”løftebrud”. Billedligt meget større end stenbruddet i Vang – for nu at blive i den bornholmske virkelighed.

Ordet ”løftebrud” gentager de så i en uendelighed som messende fundamentalister. Det viser en både politisk og sproglig fattigdom.

Skal jeg trøste statsministeren, som gik fra at afvise, afvise og atter afvise til at ville evakuere børn og mødre, må det være med Churchills ord: ”Jeg har nu og da måttet æde nogle af mine egne gamle udtalelser i mig. Og jeg må sige: Det har været utrolig sund kost.”.

Men de truende klimaændringer, som ikke kender til landegrænser, er nok en større trussel mod velfærdsstaten. Ikke mindst fordi der endnu ikke er indtrådt en klar erkendelse - heller ikke hos os radikale - af, at klimaændringer ikke gør os rigere., men meget let både kan gøre mange ting meget mere bøvlede og samlet kan reducere velstanden og dermed undergrave de solidariske elementer, som velfærdsstaten gerne skulle bygge på.

Hvor vores partis stiftere i 1905 kæmpede for parlamentarisme, kvindernes stemmeret, mindretalsbeskyttelse og voldgift i internationale konflikter, så er dagens og morgendagens udfordringer nu nogle helt andre og meget større.

Parlamentarismen er på plads. Det skete formelt i 1953 med den nye grundlov, og det danske parlament fungerer sådan set udmærket. Der er stærke partier. Der er stabilitet. Der er fortsat mulighed for, at enkeltpersoner kan vælge at sige nej.

Nye partier kan forholdsvis let stiftes, og siden 1945 er der kommet 14 nye partier ind i Folketinget efter at have samlet underskrifter nok. Ikke ved at siddende MF'ere anmeldte et parti, men ved indsamling af underskrifter.

Det er så her prøven kommer efter min tale. Den gamle lærer fornægter sig ikke!

Og så er der dem, der bryder med deres parti og bliver ”løsgængere”. Da der meget vel kan være folk i en så dydig forsamling som den radikale på Bornholm formodentlig er - og hvor der næppe lægges hænder på lår - må jeg nok lige erindre om det gamle forbud mod løsgængeri, som var hjemlet i straffelovens § 199. Ophævet i 1999.

Her hed det: ”Hengiver nogen sig til lediggang under sådanne forhold, at der er grund til at antage, at han ikke søger at ernære sig på lovlig vis, skal der af politiet gives ham pålæg om at søge lovligt erhverv inden en fastsat rimelig frist og så vidt muligt anvises ham sådant erhverv.

Efterkommes pålægget ikke, straffes den pågældende med hæfte eller med fængsel indtil 1 år. Pålægget har gyldighed for 5 år”

Stk. 2 ”Som lovligt erhverv anses ikke spil, utugt eller understøttelse fra kvinder der ernærer sived utugt”.

Disse bestemmelser er altså ophævet i 1999 og ville næppe gælde mennesker som Lars Løkke, Inger Støjberg, Uffe Elbæk og Simon Emil Ammitzbøll, der er 4 ud af Folketingets 7 nuværende løsgængere.

Vi skal ikke beklage løsgænger i vores parlament, for hvis partiet ejede mandatet, ville vi opleve partimaskiner, der reelt afskaffede den enkeltes frihed til at træffe egne beslutninger. Medlemmerne er som bekendt ”ene bundne ved deres overbevisning”. Godt det samme!

Og så er der kvindernes valgret. Den har nu eksisteret i 106 år uden problemer. Der er som bekendt nogle, der mener, at der er for få kvinder i Folketinget, men det må bero på, at de pågældende tror på ”afspejlingsteorien”, som det hedder blandt statskundskabsfolk. Men hvis afspejlingsteorien skulle gælde, så skal det vel også gælde andre grupper. Er der butksassistenter nok i Folketinget? Er der pensionister nok? Cyklister? Er der landmænd nok? Ufaglærte? Pessimister?

Vælgerne sammensætter Folketinget og halvdelen stemmer på partier og ikke på kandidater, så hvis man tror på fornuften i afspejlingsteorien, så må der være en del erhvervsgrupper – og kvinder – der burde stemme anderledes – fordi de stemmer ”forkert”. Er der for mange valgte med for få livserfaringer? Ja, sikkert, men hvordan skal det måles?

Så kommer vi til mindretalsbeskyttelsen. Her har tiden siden 1905 været en lang rejse frem mod flere og flere eksempler på bedre mindretalsbeskyttelse. Religiøse mindretal var faktisk også beskyttet før 1905, men i dag anser vi sikkert beskyttelsen af seksuelle mindretal for den vigtigste sag – ikke mindst i lyset af de voldsomme livsvanskeligheder, som homoseksuelle har måttet døje med i århundreder.

Men der er fortsat mindretal, der let kan overses. Kronisk syge og handicappede, krigsveteraner, umyndiggjorte, det tyske mindretal i Sønderjylland.

Og ja: Selvfølgelig flygtninge og indvandrere, der befinder sig på staten Danmarks areal. Her har globaliseringen og den nye tids folkevandringer stillet os i en ukendt situation, hvor vi nok kan tale om integration og rettigheder – og det handler ikke om et håndtryk fra en borgmester – men hele tiden befinder vi os i et ukendt land, som Zahle, Ove Rode, Edvard Brades, Scavenius, P. Munch og de andre radikale spidser slet ikke kendte til. De måtte forvalte dansk neutralitet under 1. verdenskrig og gjorde det smukt, men der var ingen folkevandringer. Der kom flygtninge i 30’erne fra Hitlers brutale system, men de var få og kan slet ikke sammelignes med den nye tids vilkår. Og hvor åbne grænser også har sat de radikales humanisme på prøve, fordi partiet har haft svært ved at finde balancen mellem humanismen og håndteringen af virkeligheden.

Hvor partistifterne så mellemfolkelig voldgift som svaret på internationale konflikter, så er vi dag blevet internationalt forpligtet af FN og især EU, men globaliseringen er et helt ny og afgørende vilkår. Og de radikale drømme om mellemfolkelig voldgift overlevede ikke mødet med hverken 1. eller 2. verdenskrig.

Og dog holder vi – heldigvis – fast i drømmen om en reguleret og måske tilmed konfliktløs verden. Men den vej er meget lang og målet når vi ikke i min levetid. Men jeg er glad for, at vi radikale prøver at bevæge os den vej, som desværre bliver længere, fordi vi skal forbi vejspærringer bemandet med personer som Putin, Assad, Lukasjenko. Og militærfolkene i Myanmar.

Pandemien med covid-19 har på en indiskutabel måde vist en ny og ekstra side af globaliseringen. Og uden at være mørkemand kan jeg jo udmærket spørge, om ikke man kunne have forestillet sig en endnu mere smitsom sygdom. Altså med langt farligere sygdomsforløb og endnu større smitterisiko for alle aldersgrupper?

Globaliseringen er et krævende vilkår, hvor vi ikke kan lære meget af vores forfædre, for de kendte den ikke. Og den ændrer sig hele tiden - uanset om vi ser på den eller ej.

Men denne tale handler om, hvordan vi sikrer, at de demokratiske idealer springer fra de stive paragraffer på papiret til din og min hverdag, vores virkelighed?

Demokratiet lever jo ikke af indholdet i den glasmonter på Christiansborg, hvor grundloven ligger. Det er lakmusprøven at gøre demokratiet og humanismen nærværende trods alle menneskelige svagheder, paragraffer og formalia. Eller som Hal Koch sagde: "Demokratiet skal være en livsform. Det er en måde at leve på, som enhver ny generation må tilegne sig". Så fik jeg nævnt Hal Koch, og det skal jeg i alle mine grundlovstaler.

Og jeg tilføjer: Vi fødes ikke som demokrater, men som egoister. De fleste af os bliver ældre, men ikke alle kommer ud over egoismen. Måske gælder det enhver af os i mere eller mindre udstrækning, hvad der vidner om opgavens omfang.

Det demokratiske ideal er et konstant selvopgør med den allestedsnærværende egoisme. Demokratiets centrale problem er nemlig: Vil du kun dig selv eller vil du også din næste? Ikke om du har overholdt grundloven, for den vedrører den politiske struktur og dine rettigheder som borger overfor staten, ikke dit forhold til andre mennesker, der pudsigt nok har samme rettigheder som dig. Skal man rette ind efter flertallet? Hvor meget må man være på tværs? Er der pligt til at være tolerant overfor de intolerante? Hvad og hvem må man håne og fornærme? En ting er, at man ikke må slå på folk – hverken når de står op eller ligger ned – en anden ting er kravene til den demokratiske borger.

Er der hjælp i ordene tro, håb og kærlighed? Frihed, lighed og broderskab?

Eller Platons 4 kardinaldyder: Visdom, tapperhed, mådehold og retfærdighed. Vi er tæt på spejderbevægelsen, før den blev etableret! Ingen af disse fyndord går som brugbare levereregler.

Men hvad med de syv dødssynder? Kan de vendes om? Findes de som plusord? Findes der syv samfundsdyder? De syv dødssynder var som bekendt: Stolthed, grådighed, begær, frådseri, vrede, misundelse & dovenskab.

Begreberne er udsprunget af kristne klosterideologers ønske om at give de troende nogle moralske rettesnore i dagligdagen.

Det er tankevækkende, at all dødssundernee handler om trusler mod fællesskabet. De er opgør med forskellige former for egoisme. Men i dag er der faktisk flere af dødssynderne, der nærmest er blevet plusord i både kapitalismen og den moderne jeg-kultur.

Foretagsomhed, driftighed, initiativ, profit og selvudvikling er indbygget som vilkår i kapitalismen og ikke lette at forene med demokratiets almennyttige formål. Vil du have succes må du altid være på tærerne. Helst andres! Så hverken de almindelige eller de omvendte dødssynder hjælper os til at finde det demokratiske råstof. Man kunne lidt frækt kalde det Hvad er "Den demokratiske Helligånd". Eller folkestyrets DNA?

Netop kapitalismen og den private ejendomsret er jo centrale elementer i vores form for demokrati. Kapitalismen er ren "cost benefit", mens demokratiet er følelsernes system. Tænk bare på den absurde forestilling, at vi alle er lige.

Hvordan kan vi på den ene side opretholde et system bygget på lovreguleret kapitalisme og på den anden side være en del af hinandens skæbne og fælles om vores styre? Det hedder på fremmedsprog: Contradictio in ad jecto! Hvilket på godt dansk hedder en "selvmodsigelse"! En ung olding, en mandlig lærerinde, et internationalt sindet medlem af Dansk Folkepart.

Og hvis I skal hjem, inden solen går ned, så må jeg allerede nu meddele, at vi ikke denne dag på jeres herlige ø får løst dette problem. Og det er nok også meget godt, for forestillingen om at få løst et problem endegyldigt strider mod vigtige elementer i både demokratiet og menneskets natur.

Pas altid på dem, der lover jer "endelige løsninger" - og måske også et "nyt menneske". Sågar "et helt menneske"! Deres ruter går uden om demokratiet og humanismen og endestationen er de firkantede princippers land, hvor der skal laves knæfald for bestemte guder og rettroende magthavere. Jeg siger ordet: Iran!

Og tro ikke på dem, der kommer med særligt hellige og kanoniske skrifter og vifter jer om næsen med salighed. Det er som bekendt gode intentioner, der har været faddere til de største tragedier. Det samfund, der opfatter sig selv som dydigt – d.v.s. godt – kan kun

betragte kritik og alternativer som udtryk for ondskab. Og det er dér så midler imod! Wir haben andere methoden!

Det er virkeligheden, der er vores vilkår. Dér tager vi udgangspunkt. Vi kan næppe indføre det bedste, så lad os nøjes med at undgå det værste. Det er muligt, at menneskene ikke bliver bedre af at få det bedre, men det er i hvert fald givet, at de bliver slettere af at forhindre andre mennesker i at få det bedre.

Hvilken tolerance skal jeg levere overfor de intolerante? Findes der her et langtidsholdbart svar. Næppe. Eller hvad med forestillingen om den evige velfærdsstat. Hvor langt skal vi gå for at sikre, at få har for meget og færre for lidt? Er den model skabt en gang for alle? Næppe.

Lad os derfor glæde os over vores ufuldstændighed. Det er den, der gør os menneskelige og gør, at vi har brug for hinanden. Lad os gøre det til en dyd at arbejde for forandringer og selv være indstillet på at turde forandre os. Lad os hylde tvivlen, fordi den gør os menneskelige.

Man kan ikke blive klogere på denne verden, hvis man ikke kan følge andres tanker. Man kan ikke lære at tænke selv, hvis man ikke kan følge andres ræsonnementer. Den, der fuldstændigt forkaster alle autoriteter, stiller sig uden for den verden, hvor man kan blive klogere. Den, der kun kan følge sin egen tanke, ender med at sige nej til hele verden.

Er jeg så optimist eller pessimist på klodens vegne? Jeg kan bedst slutte med et citat af den franske forfatter og krigsflyver Antoine de Saint-Exupery i hans bog "Citadellet", hvor det siges:

"Hvad fremtiden angår, drejer det sig ikke om at forudse den, men om at gøre den mulig".

Tak fordi I turde møde op!

Og efter alt dette som måske kan virke lidt uoverkommeligt, så håber jeg, at der er kaffe, the, honingsyp eller en bajer til mig!